

sandra
križić
roban

usporena komunikacija communication in slow motion



Muzej 21. stoljeća koristit će namjernu neizvjesnost i svjesnu nepotpunost kako bi izazivao poticajne promjene, a pritom i dalje hranio miran pogled.

Cedric Price

Prisjećajući se obilaska Muzeja Sir Johna Soanea u Londonu u društvu s Cedricom Priceom, Hans Ulrich Obrist osvrnuo se na ulogu muzeja današnjice koja se iz naše situacije čini zanimljivom. Ljepota umjetnosti ovisna je o polaganom zamjećivanju (usporeno kretanje kao nova brzina). Muzej budućnosti treba biti blizak onima koji umjetnost stvaraju, a snaga se djelovanja, kako tvrdi Rem Koolhaas, može pronaći i u zanemarenom, propuštenom, u onoj dozi "neposluha" koja će određenu instituciju učiniti drugačijom od ostalih.

Nakon desetljeća čekanja, u Hrvatskoj se grade dva muzeja - u Zagrebu je Muzej suvremene umjetnosti već poprimio prepoznatljiv oblik, dok projekt riječkog Muzeja moderne i suvremene umjetnosti još uvijek čeka usklađenje između želja, potreba i mogućnosti. Stoga ovaj broj *Života umjetnosti* posvećujemo temama muzeja i načinima na koje se suvremenoumjetnički sadržaji posreduju gledateljima. Što se mijenja, tko je današnja publika, što ona očekuje? I što joj muzeji, kao načelno tradicionalne ustanove, mogu ponuditi u uvjetima kratkotrajnih interesa, sveopće dostupnosti te poimajući izložbi kao svojevrsnih programa u kojima se ne moramo nužno snaći?

Nevjerojatno je, ali istinito, da su brojne generacije povjesničara umjetnosti, likovnih kritičara, umjetnika, profesora likovne kulture i ostalih kojima je umjetnost predmet profesionalne preokupacije, rijetko bile u prilici susresti se s građom o kojoj su učili. Muzej suvremene umjetnosti prije dvadeset je godina u Klovićevim dvorima pokazao dio svog fundusa koji u palači Kulmer iz objektivnih razloga nije mogao biti izložen, a sa sličnim se problemom nose i Riječani. U međuvremenu je Zapadna Europa izgradila fascinantnu mrežu muzeja, pregradila je i dogradila postojeće, dok najnoviji primjeri govore o snažnoj ekspanziji privatnih kolekcionara koji podižu zanimljive građevine i čije zbirke postaju dijelom scene koja je odavno institucionalizirala najraznovrsnije oblike umjetničkih praksi. U



A twenty-first-century museum will utilise calculated uncertainty and conscious incompleteness to produce a catalyst for invigorating change whilst always producing the harvest of the quiet eye.

Cedric Price

Remembering the walk with Cedric Price through the museum of Sir John Soane in London, Hans Ulrich Obrist talked about the role of today's museums, which seems interesting from our perspective. The beauty of art lies in how slowly we perceive it (slow motion is the new velocity); the museum of the future should be close to those who create art, while the force to act, in the words of Rem Koolhaas, can be found in the neglected, the omitted, in the dose of "disobedience" that makes a certain institution different from others.

After waiting for a decade, Croatia is building two new museums; the Museum of Contemporary Art in Zagreb already displays a characteristic shape, while the project of the Museum of Modern and Contemporary Art in Rijeka is still waiting for a reconciliation between desires, needs and abilities. Therefore, we dedicate this issue of *Život umjetnosti* to the theme of museums and ways of mediating the contents of contemporary art to the public. What is changing, who is today's audience, what do they expect? And what can that audience obtain from museums, generally traditional institutions, in the conditions of short-term interests, universal accessibility and exhibitions seen as programs where a sense of direction is not a must?

Incredible but true: numerous generations of art historians, art critics, artists, professors of visual arts and others who deal with art as part of their occupation, were rarely able to see the objects they learned about. The Museum of Contemporary Art showed a part of its collection in the gallery of Klovićevi dvori twenty years ago, since it could not be exhibited in the Kulmer Palace for objective reasons; Rijeka had a similar problem. In the meantime, Western Europe built a fascinating network of museums and rearranged and upgraded the old ones, and the most recent examples indicate a strong wave of private collectors who erect interesting buildings and turn

KING CROSS -

1

- MODERNA GALERIJA

: 0

našoj sredini, na žalost, neke se stvari događaju prekasno. To se, uz ostalo, odnosi i na krajem prošle godine javnosti konačno predstavljen stalni postav Moderne galerije u Zagrebu.

Nakon godina iščekivanja, primjedbi javnosti, gubitka povjerenja u ustanovu, zaborava koji je polako prekrpio djela koja smo nekoć mogli vidjeti na njenim zidovima, tik pred kraj prošle godine ravnatelj Igor Zidić odlučio je otvoriti vrata Moderne galerije i prepustiti likovnom svijetu ono što bi u bilo kojoj drugoj civiliziranoj zemlji trajalo mnogo kraće. Postav je proglašen likovnim događajem sezone i prije nego što je bio otvoren, a senzacijama skloni javnost i tisak, koji u svemu traže skandale, popratili su ga kritikama osobito niske razine. Koliko li je samo negativne energije na tako malom prostoru, koliko želje da se na zidovima traže otisci sadašnjih i bivših ljubavi, dok neke mnogo važnije teme nisu doprle u središte interesa kojekakvih "kritičara"!

Posjetila sam galeriju više puta zaredom, subotom, zamjerajući upravi radno vrijeme koje je jedna u nizu slabih točaka o kojima će biti riječi. Jer, tko si u današnje vrijeme može i smije dozvoliti da su izložbene prostorije jedine ustanove u Hrvatskoj u kojoj je ovoga trenutka moguće vidjeti reprezentativan odabir djela nastalih od 1800. godine do danas, javnosti vikendom na raspolaganju samo do 13 sati? Dakako, Zidić ne vodi pretjerano računa o mišljenjima drugih, u svom profesionalnom životu često korača mimo ostalih, otvarajući neke nove puteve istodobno zatvarajući mnoge već postojeće i isprobane.

Moram priznati da sam od početka nastojala ostati izvan pritiska javnosti i onog dijela likovnih stručnjaka koji su se u svojim komentarima nerijetko obračunavali s ostalim Zidićevim angažmanima. Možda sam upravo stoga bila u prilici podijeliti entuzijazam koji je iskazala i Marina Baričević, sretna što su pred nama mnoga djela koja su nam godinama bila dostupna tek posredstvom knjiga i kataloga, osvježena i opremljena na primjeren način. Nakon duge vremena bila sam u prilici razmišljati o razlikama u kolorizmu kontinenta i mora, zaintrigirala su me platna koja sam pogurnula u pozadinu svoje memorije, zato što je suvremena likovna praksa u najvećoj mjeri predmet mog stalnog interesa. Ostala sam iznenađena Bukovčevom *Crnogorkom* utisnutom u mrak, nastalom nešto prije nego što će umjetnik otvoriti puteve svjetlu i boji.

their collections into a part of a scene that has long since accepted the most diverse forms of art. In our society, unfortunately, some things happen too late. It applies, among other, to the collection of the Modern Gallery in Zagreb, finally presented to the public at the end of last year.

After years of waiting, public resentment, loss of confidence in the institution, oblivion creeping over the works that we used to see on the Gallery's walls, its manager Igor Zidić decided right before the end of last year to open the doors of the Modern Gallery to the lovers of painting, which would have taken much less time in any other civilized country. The exhibition had been hailed as the painterly event of the season even before it was opened, but the public and press, craving for sensations and looking for scandals everywhere, criticized it on a particularly low level. There was so much negative energy in such a small space, so much desire to find the prints of current and past loves on the walls, but some much more important topics never came to the attention of various "critics".

I visited the gallery several times on Saturdays, blaming the management for the opening hours, one of the several weak points that will be mentioned. When there is only one institution in Croatia with exhibiting rooms showing a representative selection of works created from 1800 till now, who could be allowed to make them publicly accessible on weekends only until 1 p.m.? Zidić, of course, not caring too much about other people's opinions, often avoiding others on his professional path, opening some new routes while closing many existing and used ones.

I must say I tried from the very beginning not to be swayed by the pressure of the public and those painting experts who often use their comments to attack other activities of Zidić. Maybe that is why I could share the enthusiasm of Marina Baričević, after years of books and catalogs, to happily see the works of art themselves, adequately refreshed and arranged. After a long time, I could consider the differences between the colors of the continent and the coast. I was intrigued by paintings I had pushed to the back of my memory, since I have always been immersed in contemporary art. I was surprised by *Montenegrine Woman* by Bukovac, looming in the dark, painted a little before the artist opened himself to light and color. Therefore, let us start

Stoga, krenimo ovom prilikom od onog što je dobro i što svakog zaljubljenika u umjetnost veseli, a to je činjenica da je gotovo sedamsto djela pred nama. Raspoređenih na način koji će do četrdesetih godina 20. stoljeća zadržati legitimitet kronologije kao jedne od pomoćnih metoda što pripomažu da djela promatramo u kontinuiranom slijedu zbivanja.

Zidić otvara dionicu 200 godina umjetnosti u Hrvatskoj dvoranom u kojoj je posvetu barunu Vranyczaniju, vlasniku palače u kojoj se nalazi Moderna galerija, naslikao Bukovac, uz čije reprezentativno platno *Gundulićev san* i sjajnog Medovića postavljaju Šutejevu i Vulasovu plastiku. Taj prisilni dijalog prolog je postava koji u nekim dijelovima funkcionira na prihvatljiv način. No, ono što smeta vizualna je zbrka nastala postavljanjem skulptura redom manjih formata među slike, smještenih na tamnosive postamente. Kameni *Sv. Dominik* Roberta Frangeša Mihanovića tako ulazi u vidno polje slike Otona Ivekovića *Predstraža na Kordunu*, a sličan se prodor skulpture u oslikana polja zbiva u mnogim prostorijama. Skulptura je evidentno medij kojem Moderna galerija nije posvećivala onoliku pozornost kao slikarstvu, pa taj raskorak u količini i kvaliteti ide nauštrb neometanog i koncentriranog pregleda. Osim toga, način izlaganja skulpture neprihvatljiv je za suvremene muzeološke standarde, odabir materijala i boja postamenata je promašen, dok u izložbenom dijelu posvećenom posljednjim desetljećima autor postava Željko Kovačić smješta skulpture na metalnu traverzu koju razvlači kroz dvije prostorije, koristeći ju istodobno kao svojevrsni postament i kao prostornu pregradu. U tom, i inače najslabijem dijelu postava, taj se ustupak arhitektu pokazao kao osobito loša odluka.

Zidić se vrlo rano odlučuje i za postavljanje slika u dva reda, o čemu se može razgovarati, pogotovo s obzirom na količinu djela koja uvelike premašuje raspoloživ prostor. No, ono što daleko više smeta su slike smještene iznad prolaza među prostorijama, pa neki od tako izloženih portreta postaju gotovo nerazpoznatljivi. Triptih *Pred vratima smrti* Mirka Račkog promatramo na visini na kojoj se gube detalji duk-tusa, a da pritom ne nalazimo nikakav razlog za tu odluku. Galerija nije crkva, slike izložene na tim visinama nisu dijelovi oltarnih sklopova, a ni kompozicijom niti tematikom ne pristaju da ih gledamo ih rakursa "poniženih i potlačenih". U poje-

from what is good, from what makes the joy of every lover of art: the fact that we are facing almost seven hundred works of art, arranged in a way that will remain the legitimate chronology up to the 1940s, an auxiliary method helping us to see them as a continuous flow of events.

Zidić opens the section of 200 years of Croatian art in the hall with the homage to baron Vranyczany, the owner of the palace housing the Modern Gallery, painted by Bukovac, whose major painting *The Dream of Gundulić* and a great work by Medović are in the company of sculptures by Šutej and Vulas. Such a forced dialog is a prologue to an exhibition that has some acceptable parts. But it is marred by the visual confusion resulting from the predominantly smaller sculptures, placed on dark gray pedestals, intruding among the paintings. For example, the stone *St. Dominic* by Robert Frangeš Mihanović is trespassing into the field of vision of *Kordun Outpost* by Oton Iveković, and similar intrusions of sculptures into painted fields can be seen in many rooms. As a medium, sculpture was obviously less favored by the Modern Gallery than painting, and such a gap in quantity and quality works against unhindered and concentrated viewing. Furthermore, the sculptures are exhibited unacceptably from the aspect of contemporary museum standards, and the choice of materials and colors of the pedestals is wrong. In the exhibition space dedicated to the last decades, the author of the exhibition layout Željko Kovačić places the sculptures on a metal traverse stretching across two rooms, used both as a pedestal and a partition. Such a liberty of the architect, taken in the weakest part of the exhibition, has turned out to be a particularly bad decision.

Very early on, Zidić decides to arrange paintings in two rows, which can be justified by the quantity of works that greatly exceeds the available space. But one is irritated by the paintings hung above the doors between rooms, making some of the portraits almost indistinct. We see the triptych *At Death's Door* by Mirko Rački on a height canceling the details of the ductus without any justification. The gallery is not a church, paintings exhibited on such heights are not parts of altar groups; neither their composition nor their themes are suited to the viewpoint of "the humiliated and the downtrodden". In some parts, the vertical order of paintings hung on metal ropes

dinim detaljima postava slika jedne iznad druge, posebno zbog korištenja metalne užadi na koje su obješene, ta je užad trebala biti izbjegnuta, kao na primjeru slika Slave Raškaj. Uz to, Zidić se odlučuje na ponavljanje motiva, uspoređujući prikaze pojedinih autora, poput Račkog i Sessije, koji slikaju prizor mrtve djevojke na odru. Ponekad će to biti zanimljivo, no kad se sličnom metodom posluži previše puta, ona se pretvara u nepotrebno inzistiranje na motivici kao ključnom kriteriju posredovanja sadržaja.

Razvidno je da Zidić kombinira kronološki postav s djelomično provedenim tematsko-sadržajnim principom, no taj je spoj teško održiv, u što će se uvjeriti većina posjetitelja. Iako se često susrećemo s praksom da jedna osoba potpisuje postav određena muzeja, čudi me što Zidić nije iskoristio stručnjake raznih generacija koji su godinama djelovali pod okriljem Moderne galerije, odnosno koji su trenutno aktivni. Možda bi *raffinement* jedne Mladenke Šolman, kao i vrsno poznavanje suvremene umjetničke prakse Ane Dević, da izdvojimo dvije kustosice vrlo različitih generacija i interesa, moglo ublažiti nesporednost kojih ima, i koji redom nastaju zbog samouvjerenosti ravnatelja u ono što čini.

Uz to, u jednom od komentara spomenuto je kako ovaj postav mora kvalitetno educirati posjetitelje, što on ne čini. Brojna publika nema priliku naići na bilo kakvo obrazloženje problematike određena razdoblja ni umjetničkih sadržaja, niti su joj posredovane osnovne karakteristike opusa slikara i kipara čija su djela pohranjena u galeriji. Uz radove nisu navedene ni tehnike kojima su izvedeni ni podaci o autoru, osim godine rođenja i smrti. Takav postav izazov je za laike koje je potrebno educirati. Prošlo je toliko godina u sređivanju depoa, a ustanova Moderne galerije nije nam u stanju ponuditi ono što svaki muzej u svijetu koji drži do publike i želi da se ona u što većem broju vraća, mora imati. U krajnjoj liniji, pitamo se što rade kustosi Moderne galerije, zašto nisu uključeni barem u taj dio posla, kojim bi se pridonijelo preglednosti i snalaženju u velikom broju izložaka. Sve spomenuto publici mora biti dostupno kratkim obrazloženjima smještenima uz radove kojima započinje određeno razdoblje, odnosno problematika, dok pojedina djela zahtijevaju pojedinačno tumačenje. Tek nakon što se to gledateljima ponudi besplatno, treba očekivati ukoričeno

should have been avoided, as in the case of Slava Raškaj. Moreover, Zidić repeats themes, comparing the images of different authors, like Rački and Čikoš-Sesija showing dead girls lying in state. Sometimes it is interesting, but when this method is varied too many times, it turns into unnecessary stress on themes as the key criterion of content mediation.

It is clear that Zidić combines the chronological order with a partial theme / content approach, but such a combination is hardly justifiable, as most visitors will notice. Although it is quite frequent that a single person arranges the entire collection of a museum, I wonder why Zidić did not turn to various generations of experts who worked in the Modern Gallery for years or still work there. Maybe the refinement of Mladenka Šolman, or the excellent insight of Ana Dević into contemporary art - just to mention two curators from very different backgrounds and areas - would mitigate the present misunderstandings that usually result from excessive confidence of the gallery manager.

Furthermore, one of the comments said that such a collection should provide high-quality education to the visitors, which is lacking here. The numerous visitors are provided with no explanation of the issues of specific periods or artistic contents, no presentation of the basic features of the styles of painters and sculptors exhibited in the gallery. The works of art are not accompanied by basic data on techniques and authors, except for the years of birth and death. This collection is a challenge for the uninitiated, who need to be educated. After so many years of ordering the storerooms, the institution of the Modern Gallery is not able to offer us what should be offered by any museum in the world that cares about its visitors and tries to convince them to come again. In the end, we wonder what the curators of the Modern Gallery have been doing, why they are not participating, at least in that part of the work, which would help people to find their way in the multitude of works. All of the above should be available to the visitors in the form of short explanations placed next to the first works of distinct periods or styles, and some works would require individual interpretation. Only when this is offered to the visitors for free, one can expect a bound publication dedicated to the collections of the Modern Gallery.

izdanje posvećeno zbirkama Moderne galerije.

Primjetno je u kolikoj je mjeri Igor Zidić sklon lirskom, organskom, figuralnom. Dakako da odabir djela za postav određuje ono što je Moderna galerija tijekom godina prikupila, no s obzirom na to da pripadam generaciji koja se sjeća starog postava, moram spomenuti kako sam s velikim zadovoljstvom nekoć posjećivala onih nekoliko dvorana na drugom katu u kojima su bili izloženi radovi poslijeratne generacije autora. Upravo u tom dijelu - na tom "famosnom drugom katu", događa se čitav niz, blago rečeno, nesporazuma. Tu dolazi do sukoba ruralnog i urbanog, uspostavlja se nategnuta komunikacija između rane naive, socijalnih sadržaja i mrtvih priroda, izdvaja se fotografija Zlatka Gurskog koji sâm teško može izdržati pritisak Toše Dapca u svome neposrednu susjedstvu. U dvorani 17 počinje zaključni kaos, poslijeratni srazovi autorskih izričaja upućuju na političke okolnosti i uvjete u kojima se počela formirati kritička misao (o čemu većina publike ne zna dovoljno), a geometrijska apstrakcija i naiva, Picelj, Srnec, Knifer i Augustinčićev akt jednostavno ne dišu zajedno. Inzistiranje na kontekstualizaciji u kojoj se - sudeći prema viđenom - na jednakomjeran način prilazi Jadranki Fatur i Grupi šestorice, dirivanje Šuteja i Knifera na malom prostoru, kakofonija boja, oblika i poetika, Murtićev *Doživljaj Amerike* koji djeluje bljeđe uz izraziti kolorizam nešto kasnijeg Kulmera i Kinerta - sve to potvrđuje da se Zidić daleko bolje snalazi u ranijim razdobljima.

U posljednjoj velikoj dvorani na gornjem katu slike su velikog formata. Guše se tako zajedno Demurova spirala i presavinuti krug Dubravke Rakoci, Lepenove skulpture su se stisnule među vizualno dojmljivim Kipkeovim slikama. Šećer na kraju je odabir recentne fotografije, jedna od često spominjanih tema koju bismo mogli izbjeći, ali i ne moramo. Jer, uistinu, to što je Lupino davnih osamdesetih godina objavio par fotografija u *Detailsu* danas više nikoga ne može fascinirati. Stoga bi bilo bolje da Moderna odustane od fotografije, pogotovo ako ju namjerava ovako prezentirati. Kao što, uostalom, prezentira i odabir videoradova. A najavu da će se dio postava s djelima od osamdesetih do danas periodično mijenjati treba uzeti s rezervom. Jer, što u stvari znači periodično kad smo na otvorenje čekali ovoliko dugo, to se ne usuđujemo ni predviđati.

It can be noticed that Igor Zidić is very prone to the lyrical, the organic, the figural. Of course, his choice of the works to be exhibited was conditioned by what the Modern Gallery managed to collect over the years, but since I belong to the generation remembering the old exhibited collection, I must say it was with special pleasure that I visited the few rooms on the second floor, exhibiting the works of the postwar generation of authors. But it is precisely this part, the "notorious second floor", that includes a whole lot of misunderstandings, to put it mildly. The rural clashes with the urban, there is strained communication between the early naïve art, social themes and still lives. Singled-out photographs of Zlatko Gurski can hardly withstand the pressure of Tošo Dabac in the immediate vicinity. Room 17 introduces the final chaos, where the postwar battles of individual expressions indicate the political circumstances and conditions of an emerging critical thought (but most visitors do not know enough about that). Geometric abstraction versus naïve art, Picelj, Srnec, Knifer versus the nudes of Augustinčić - they live in different worlds. A forced contextual approach that applies equal treatment to Jadranka Fatur and the Group of Six Artists, that huddles Šutej and Knifer in a small space, that creates a cacophony of colors, forms and styles, placing *Experience of Amerika* by Murtić so that it looks pale next to the strong colors of the late Kulmer and Kinert - it all confirms that Zidić copes much better with earlier periods.

The last big room on the upper floor contains large paintings, packing Demur's spiral together with the folded circle of Dubravka Rakoci, squeezing Lepen's sculptures among the visually striking Kipke's paintings. The final straw is the choice of recent photography, a frequently mentioned topic that we choose not to ignore. Honestly, the fact that Lupino published a couple of photographs in *Details* in the long-gone '80s is of no interest whatsoever today. Therefore, Modern Gallery would be better off without photography, especially if they intend to present it in this way. The same applies to the choice of video art. The announcement that the part of the collection from the '80s and after will be periodically changed needs to be viewed with reserve. In fact, we dare not think what "periodical" could mean, since we waited so long for the opening.

Sjećam se *Nove hrvatske umjetnosti*, projekta koji su ranih devedesetih godina producirali kustosi Moderne galerije u suradnji s nekoliko stručnjaka posvećenih recentnim umjetničkim zbivanjima. To je bio dobar primjer koji je pokazao u kolikoj mjeri ta ustanova može odreagirati na suvremenu praksu. S tom izložbom u mislima ne mogu vjerovati da nakon nešto više od deset godina nije moguće napraviti reda među odabranim individualnim izričajima. Jer, primjerenije je držati se onoga što može izdržati komunikaciju unutar postava nego inzistirati na teroru pluralizma koji ni umjetnicima ni ustanovi u konačnici ne ide u prilog. ▼

I remember *New Croatian Art*, the project made in the early 1990s by the curators of the Modern Gallery in cooperation with several experts interested in recent art developments. It showed well to what extent that institution can react to contemporary artistic practice. When I think of that exhibition, I cannot believe that after more than ten years it is impossible to order the chosen individual expressions. In fact, it would be appropriate to stick to those works that can withstand communication within the collection, instead of insisting on the terror of plurality, which eventually benefits neither the artists nor the institution. ●

prijevod / translation: Marko Maras